

пізнавальний матеріал, викликаючи інтерес до теми; створює належні умови для самостійної роботи; сприяє отриманню більш глибоких знань студентами, які знаходяться в інших країнах і не можуть виходити на уроки за розкладом.

Список використаних джерел:

1. Якісне дистанційне навчання в умовах війни: поради директору школи.
URL: <https://nus.org.ua> › articles (дата звернення: 29.03.2024).

ЩОДО ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО МОВНОГО ПИТАННЯ

Смульська Алла Василівна

*к.пед.наук, доцент, доцент кафедри державно-правових
дисциплін юридичного факультету*

Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна

e-mail: allasm1@ukr.net

Окрім знань з фаху, глибокі мовні знання є найважливішою вимогою у діяльності будь-якого фахівця. Знання мовних норм, уміння втілювати їх на практиці, здатність диференціювати функціональні стилі сучасної української літературної мови, майстерність публічних виступів, уміння вести перемовини та складати документи, усвідомлення специфіки мови фаху – невід’ємна складова фахової компетенції та загальної інтелектуальної підготовки особистості й запорука конкурентоспроможності фахівця на ринку праці. Отже, цінність мови у практичній діяльності очевидна.

Крім того, мова є головним засадничим принципом консолідації українського суспільства, рушієм змін національної свідомості, інструментом, який гартує і додає сил.

Мовне питання в нашій країні сьогодні, як ніколи, актуальне та гостре. Воно давно вийшло за межі абстрактного асоціювання виключно з чимось книжним – наукою, освітою чи літературою.

Однак тепер це питання стосується кожного громадянина нашої держави, бо повномасштабна війна РФ проти України, горе і втрати, нелюдські катування, яких зазнають українці на рідній землі, спонукають громадян України, які розмовляли російською, якомога швидше перейти на українську мову. І від ставлення кожного до української мови сьогодні залежатиме у подальшому й формування національної солідарності, й становлення висококультурної мовної особистості, й виховання підростаючого покоління, й узагалі, можливо, наше подальше існування як нації, як народу, як країни.

Історія мовного законодавства щодо української мови починається з її заборон у добу бездержавності України в складі Російської імперії та інших держав. З проголошенням незалежності України, здавалося, настануть кардинальні зміни. У 1989 р. Верховна Рада під тиском патріотичних сил УРСР ухвалила Закон УРСР «Про мови в Українській РСР» (був чинним в Україні до 2012 р.) [1], в якому українська мова отримала статус державної, що створило передумови для поступового відродження мови титульної нації як повно цінного засобу спілкування та важливого чинника розвитку соборної Української держави, а згодом (1996 р.) це вже було закріплено в ст. 10 Конституції України [2].

У 1990 р. було прийнято «Державну програму розвитку української мови та інших національних мов в Українській РСР на період до 2000 року», проте через відсутність відповідальності за порушення Закону «Про мови в Українській РСР» та невиконання зазначених вище положень Програми, відбулося їх пасивне руйнування і пряме гальмування, в результаті чого цей Закон і Програма, а також наступні подібні програми, прийняті в 1997 і 2003 рр. відповідно реалізовано не було.

У 2012 році було прийнято Закон України «Про засади державної мовної політики» № 5029-VI від 3 липня 2012 року (втратив чинність Рішенням

Конституційного Суду № 2-р/2018 від 28.02.2018) [3], у якому було визначено перелік 18-ти мов меншин, одна з яких – російська, чим істотно розширилася сфера функціонування російської мови на українських землях, оскільки закон передбачав право офіційного використання регіональних мов одночасно з українською на тих територіях, де кількість їхніх носіїв перевищує 10 %.

Значимими подіями щодо захисту української мови як державної було прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту інформаційного телерадіопростору України» [4], що вимагає від радіо- і телекомпаній надавати 75 % продукту українською мовою на загальнонаціональних та регіональних і 60 % – на місцевих каналах; Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [5], згідно з яким мовою у сфері наукової та науково-технічної діяльності є державна мова; Закону України «Про державну службу» [6], що зобов'язує осіб державних органів та органів місцевого самоврядування під час виконання посадових обов'язків і ведення діловодства користуватися винятково державною мовою; Закону України «Про освіту» [7], відповідно до якого мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова.

Пізніше в часі, досить послідовно відбулася низка подій, а саме – схвалення та набуття чинності нової редакції українського правопису [8], прийняття нового мовного закону [9], оновлення вимог щодо складання документів [10], а тепер ще й у цій страшній війні українська мова вимушена стояти на захисті себе самої й цілої країни, голосно демонструючи свою лексичну потужність.

Надважливою подією стало ухвалення Верховною Радою України закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2018 рік, підписаний Президентом у 2019 році), відповідно до якого українська мова є єдиною державною (офіційною) мовою України. Такий статус української мови означає, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також інші сфери суспільного життя (освіта, охорона здоров'я, армія, транспорт, ЗМІ, культура тощо) зобов'язані використовувати її на всій

території країни під час здійснення своїх повноважень. Саме українська мова має виконувати функцію міжетнічного спілкування. Але водночас корінні народи та національні меншини мають право на здобуття дошкільної та початкової освіти рідною мовою. Новаторськими підходами у цьому Законі є введення у правове поле стандартів, зокрема правопису як мовного стандарту та створення окремого органу із забезпечення цих стандартів – Національної комісії зі стандартів державної мови; контроль використання державної мови у публічній площині як мови отримання інформації та послуг у сфері суспільного життя; встановлення відповідальності за невиконання відповідних вимог законодавства, фіксація порушень, система штрафів щодо порушників за допомогою діяльності окремого органу – Уповноваженого із захисту державної мови. Також відповідно до Закону має бути створена мережа державних курсів з вивчення української мови (відповідно до державної Програми сприяння опануванню державної мови) та запровадження системи рівнів володіння українською мовою.

У 2019 році Кабмін затвердив Стратегію популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава» з метою підвищення популярності та конкурентоспроможності української мови в Україні та світі, яка узгоджується із Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» й визначає мету, стратегічні цілі та основні завдання, на виконання яких має бути спрямована реалізація державної мовної політики, та охоплює всі сфери суспільного життя [11].

Мовний фронт – це ще один фронт, та не поле битви, а нова можливість відстоювати наші цінності.

Знати та спілкуватися українською – бути висококультурною особистістю, захищати національні інтереси та наближати нашу перемогу! Тож очевидним є той факт, що без мови не може існувати суспільство, без державної мови не може існувати багатонаціональна держава. Мова виконує об'єднуючу функцію, стоїть поруч з поняттями нація і держава.

Список використаних джерел:

1. Закон УРСР «Про мови в Українській РСР» № 8312-XI від 28.10.1989. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T831200>.
2. Конституція України. К. 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
3. Закон України «Про засади державної мовної політики» № 5029-VI від 3 липня 2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17#Text>.
4. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту інформаційного телерадіопростору України» № 159-VIII від 5 лютого 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/159-19#Text>.
5. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» № 848-VIII від 26 листопада 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>.
6. Закон України «Про державну службу» № 889-VIII від 10 грудня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.
7. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 5 вересня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
8. Український правопис: Постанова КМУ № 437 від 22 травня 2019 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/%202019.pdf>.
9. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» № 2704-VIII від 25 квітня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>.
10. Національний стандарт ДСТУ 4163:2020 «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів». URL: <https://zakon.help/article/nacionalnii-standart-dstu-41632020-derzhavna?menu=82>.
11. Стратегія популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава» з метою підвищення популярності та конкурентоспроможності української мови в Україні та світі <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/596-2019-%D1%80#Text>.